

Dünya İnsan Bilimleri Dergisi

World Journal of Human Sciences

ISSN: 2717-6665

Ocak 2023

Cilt/Volume: 2023

Sayı/Issue: 1

Halkevleri ve Ülkü Dergisi'nin Türk Siyasi, Toplumsal ve Kültürel Yaşamındaki Yeri

The Place of People's Houses and Ülkü Journal in Turkish Political, Social and Cultural Life

Mustafa Albayrak*

Özet

Halkevleri, İkinci Meşrutiyet döneminde 1908 yılında açılan Türk Ocakları'nın, 1932'de kapatılmasının hemen ardından, Türk Devrimi'nin kurumlaşma evresinde, aynı yıl kurulmuştur. Bu kurumlar, Türk Devrimi'nin amacını, ilkelerini, düşünsel yapısını gençliğe tanıtmak, içselleştirilmesini sağlamak ve toplumun siyasi, ekonomik ve kültürel yaşam düzeyini yükseltmek için önemli bir işlevi yerine getirmesi amacıyla kurulmuştur. Halkevleri'nin Ankara'da bulunun Genel Merkezi'nin yayınlamaya başladığı derginin adı da özenle seçilmiş ve bu ad ÜLKÜ olarak ilan edilmiştir. ÜLKÜ, en üst düzeydeki bilim insanlarından halkın en alt düzeydeki yurttaşlarına kadar herkesin yazabildiği ve yararlanabildiği bir yayın organı olarak uzun yıllar yukarıdaki amaçlara hizmet etmiş, 1950 yılına gelindiği zaman sayıları 487'ye ulaşmıştı. Halkevleri, Demokrat Parti iktidarını ikinci yılında 1951'de kapatılarak mallarına el konulmuş ve bu mallar hazineye devredilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Halkevleri, Halkçılık, Cumhuriyet Halk Partisi, Kemalizm, Kadro Dergisi, Ülkü Dergisi.

* **Sorumlu Yazar/Corresponding author:** Dr. Öğr.Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, malbayrak@kku.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9464-504X.

Atıf/Citation: Albayrak, M. (2023). Halkevleri ve Ülkü Dergisi'nin Türk Siyasi, Toplumsal ve Kültürel Yaşamındaki Yeri. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*. 2023 (1), 17-36.

Abstract

Community Centers were established in the same year, during the institutionalization phase of the Turkish Revolution, right after the Turkish Hearths, which were opened in 1908 during the Second Constitutional Era, were closed in 1932. These institutions were established in order to introduce the purpose, principles and intellectual structure of the Turkish Revolution to the youth, to ensure their internalization and to fulfill an important function in order to raise the political, economic and cultural life level of the society. The name of the journal, which was started to be published by the Headquarters of the People's Houses in Ankara, was carefully chosen and this name was announced as ÜLKÜ. ÜLKÜ served the above purposes for many years as a publication that everyone, from the top scientists to the lowest level citizens of the public, could write and benefit from, and by 1950 their number had reached 487. People's Houses were closed in 1951, in the second year of the Democratic Party's rule, and their properties were confiscated and these properties were transferred to the treasury.

Keywords: Atatürk, Community Centers, Populism, Republican People's Party, Kemalism, Kadro Magazine, Ülkü Magazine.

Giriş

Türk Kurtuluş Savaşı'nın büyük bir zaferle sonuçlanmasının ardından, Türk Devriminin kurumlaşma aşamasına geçilmiş ve doğrultuda olmak üzere, 1 Kasım 1922 tarihinde Osmanlı Saltanatı kaldırılmıştı. 13 Ekim 1923'te Ankara Başkent olurken, 29 Ekim'de Cumhuriyet ilan edilmiş, 9 Eylül'de Halk Fırkası kurulmuş; 3 Mart 1924 tarihinde ise eğitim ve öğretim birliğini (Tevhid-i Tedrisat) sağlayan yasanın yanı sıra; Halifelik, Dinişleri ve Vakıflar (Şer'iyye ve Evkâf) ile Genelkurmay (Erkân-ı Harbiye-i Umumiye) Bakanlıkları kaldırılarak, aynı yıl 20 Nisan'da kuvvetler birliğine dayanan yeni bir Anayasa yapılmıştı. Yine aynı yıl içinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluşuyla çok partili bir deneme yapılmışsa da bu girişim, özellikle Şeyh Sait İsyanı'nın yarattığı olumsuzluklar yüzünden kısa sürmüştü. 1925 yılından itibaren de dinsel hukuk sistemine son verilerek, bütünüyle lâik anlamda yeni bir hukuk düzeni benimsenirken, dinsel nitelikli mahkemelere son verilmiş, Tekke Türbe ve Zaviyeler ile Medreseler kapatılmış, 1926 yılında ise İsviçre temelli Türk Medeni Kanunu ile önemli bir hukuksal yeniliğe daha imza atılmıştı.

Bütün bunların yanı sıra; Cumhuriyet yönetimi 1928 yılında Anayasa'dan laikliğe aykırı maddeleri çıkararak, lâik bir düzeni benimsediği kanıtlamış, yine aynı yıl içinde Arap alfabesi yerine, yeni Türk alfabesi uygulamaya konularak, Millet Mektepleri ile etkin bir eğitim seferberliği başlatılmıştı.

1930'lu yılların başından itibaren çok partili bir sistemin kuruluşu konusu bizzat Mustafa Kemal Atatürk'ün ısrarları sonucunda gündeme getirilmiş ve 12 Ağustos 1930'da Ali Fethi Okyar tarafından Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş, ancak bu siyasi partinin yaşamı da yalnızca dört ay sürmüş, bu defa adı geçen partiyi kurucuları kapatmayı uygun görmüşlerdi. Bu tarihten bir yıl sonra da kadınlara yerel seçimlere katılma hakkı tanınmış ve bu uygulaması ile genç Cumhuriyet yönetimi, demokrasi konusundaki ısrarını bir defa daha kanıtlamaya çalışmıştı.

Ancak SCF'nin kapanmasının hemen ardından patlak veren Menemen Olayı, Atatürk'ün, Türk Devriminin geleceği konusundaki kaygılarında ne denli haklı olduğunu ortaya koymuştu. Başka bir anlatımla, Devrimin dimağlara yerleştirilmesi için zamana ve toplumun eğitilmesine gereksinim olduğu ortaya çıkmıştı. Bu gereksinimin de Halkevleri'nin açılmasında ve onun en önemli bir yayın organı olan Ülkü Dergisi'nin çıkarılmasında etkili olduğu söylenebilir.

Öte yandan 1930 yılı ekonomik açıdan da Cumhuriyet hükümetinin Devletçilik anlayışında karar verdiği bir yıl olacaktı. Çünkü, SCF denemesi, halkın ekonomik anlamda

yoksul bir durumda olduğunu ortaya koymuş ve yalnızca siyasal anlamda yapılan yeniliklerle Türk Devrimi'nin korunamayacağı gerçeği anlaşılmıştı. Bu konuda gerekli önlemler alınmaz ise yani Devrim ekonomik önlemler ile desteklenmezse, ileride daha büyük toplumsal patlamalar ortaya çıkabilirdi. 1927 yılında ulusal bir sanayi ve ticaret burjuvazisi yaratmak amacıyla çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu ise tam bir başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Bundan çıkarılan sonuç, artık Türkiye'nin devlet eliyle, yani devletçilik ile sanayileştirilmesi ve kalkındırılması idi.

1931 yılında gerçekleştirilen bir başka önemli gelişme ise Kemalizm'in temel felsefesini oluşturan; Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Milliyetçilik, Devletçilik, Laiklik ve İnkılâpçılık ilkelerinin Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)'nin Programı'na konulmuş olmasıdır. Bu temel ilkelerin sözlü ve yazılı biçimde geniş halk kesimlerine iletilebilmesi ve anlatılabilmesi için yaygın ve etkin bir örgütlenmeye gereksinim vardı. Bu anlayış da Halkevleri düşüncesi ve onun yayın organı olan *Ülkü Dergisi*'nin çıkarılmasında etkili olmuştur.

1932 yılında din dilinin Türkçeleştirilmesi amacı doğrultusunda, Ezan ve Kur'an-ı Kerim'in de Türkçe okutulmaya başlandığını, Türk dilini ve tarihini araştırmak amacıyla, Türk Dil Kurumu (1932) ve Türk Tarih Kurumu (1931) adlarıyla iki önemli akademik araştırma kurumunun kurulduğunu anlamaktayız. Bu değişiklik ve gelişmeler de Türk ulusal kimliğinin oluşturulmasında önemli aşamalar olarak kabul edilebilir. Çünkü, dilin de içinde yer aldığı kültür, bir milletin ulusal kimliğini oluşturuyordu. Bu açıdan sözü edilen kurumların ve değişikliklerin Türk kültür yaşamında önemli bir yeri vardır. Türkçe'nin özleştirilmesi için yapılan çalışmaların tamamına yakın bölümü "*Ülkü Dergisi*" ile bütün Türk ulusuna duyurulacak, böylelikle sözü geçen dergi önemli bir işlevi yerine getirecekti. Din dilinin Türkçeleştirilmesi ile de Batılı gelişmiş toplumların yüzyıllar öncesinde Reformla yaptıkları düzenlemeleri, ilk defa olarak bir Müslüman toplumun kendi dili ile gerçekleştirilmiştir. Bu değişikliklerin anlaşılabilmesi için okur-yazar düzeyinin yükseltilmesi zorunluluğu daha önce bilindiği için, 1928 yılında açılan Millet Mektepleri ile de yurt çapında büyük bir eğitim seferberliği düzenlenmiş, okur-yazar oranı 1934 yılına geldiğinde %20'yi bulmuştu (Albayrak, 1995: 482).

Kısaca söylemek gerekirse Atatürk, Türk Kurtuluş Savaşı'nın hemen ardından hiç vakit geçirmeksizin, Türk Devrimi'nin kurumlaşma aşamasını hızlandırmış ve yaklaşık on iki yıl içinde, büyük dönüşümleri yaşama geçirmişti. Atatürk'e göre bu yenilikler "*halk için, halk adına*" yapılmıştı. Bütün bu değişikliklerden sonra artık sıra, Türk Devrimi'nin düşünsel

yapısının ve bir ölçüde de olsa kuramsal anlamının Türk halkına benimsettirilmesine gelmişti. Bu iş nasıl yapılabilirdi?

O zamana kadar önemli bir işleve sahip olan ve İkinci Meşrutiyet döneminde kurulan Türk Ocakları, Türkiye’de en yaygın durumda olan kültür kurumları konumundaydı. Bu işin yapılması konusunda Türk Ocakları’ndan yararlanılabildi. Ancak adı geçen kurumlar, İttihat ve Terakki yönetimini ve Osmanlının son döneminde artık tarihe karışmış bulunan Türkçülük akımını çağrıştırmakta idi. Tarihsel süreç içinde işlevini yitirmiş olan bu kurum ve düşünceler, yeni Cumhuriyet ve onun yeniden yapılanma anlayışına uygun düşmüyordu. Öte yandan Atatürk, İttihatçı anlamda bir Türkçülük düşüncesine de hiçbir zaman sıcak bakmamıştı. Bu nedenlerle, yeni Cumhuriyetin temel niteliklerine uygun, eski düzeni ve kurumları anımsatmayan ve Kemalizm’i geniş halk kesimlerine anlatacak etkin bir kurumsal örgütlenmeye gerek duyulmuştur. Bu amaca uygun olarak da Türk Ocakları kaldırılarak yerine, “*Halkevleri*” adı ile yeni bir kurumlaşmaya gidilmiştir.

Şimdi de Atatürk’ün bu kurumun adını neden Halkevleri olarak adlandırdığı sorusunu kısaca yanıtlamakta yarar vardır. Mustafa Kemal Atatürk daha Türk Kurtuluş Savaşı’nın başından itibaren Halkçılık anlayışını ön plana çıkarmış ve TBMM’nin açılışından beş ay bile geçmeden, 13 Eylül 1920 tarihinde, bu Meclise “*Halkçılık Programı*” adı altında 316 madden oluşan geniş bir program sunmuştu (Arar, 1963). Bu programda Atatürk’ün Halkçılık anlayışının temellerini bulabilmek olasıdır. Ayrıca bu program, 20 Ocak 1921 tarihinde kabul edilen Teşkilat-ı Esasi’nin de temelini oluşturmuştu (Tanilli, 1976: 63). Buna ek olarak Atatürk, 1920’li yıllarda sürekli olarak yeni kurulmakta olan siyasal düzeni bir “*Halk Yönetimi*” olarak, hükümeti de “*Halk Hükümeti*” olarak tanımlamıştı. Örneğin; 1 Aralık 1921 tarihinde TBMM’nde kendisine sorulan bir soru nedeniyle yaptığı açıklamasında;

“Efendiler, bizim hükümetimiz demokratik bir hükümet değildir, sosyalist bir hükümet değildir...fakat millî hâkimiyeti, millî iradeyi yegâne tecelli ettiren hükümettir. Bu mahiyette bir hükümettir. İlm-i içtimâ açısından (Sosyoloji noktasından) bizim hükümetimizi ifade etmek gerekirse,” Halk Hükümeti” deriz.

Efendiler! Halkçılık, nizam-ı içtimaisini (sosyal düzenini) sây’ine (emeğine), hukukuna istinad ettirmek (dayandırmak) isteyen bir mesleki içtimaîdir (doktrindir)” (Atatürk, SD I, 1961: 196). diyerek Halkçılığın ve halk hükümetinin hangi anlama geldiğini açıklamıştı.

Atatürk, Halkçılık konusundaki görüşlerini her fırsatta gündeme getirmekle kalmamış, fakat aynı zamanda, bu düşüncelerini savunmak ve gerçekleştirmek amacıyla, 9 Eylül 1923 tarihinde kurduğu siyasi partiye de “*Halk Fırkası*” adını vermişti (Özbudun, 1986: 56).

Atatürk'e göre, Halk Fırkası, toplumdaki bütün kesimlerinin çıkarlarını korumayı ve böylelikle toplumsal birliği sağlamayı amaçlamıştı. Bu partinin temel ilkeleri arasında yer alan Halkçılık ilkesinin amacı; siyasal ve hukuksal eşitliği sağlamak, sınıf ayrıcalıklarını kaldırmak olarak gösterilmişti (Özbudun, 1986: 57). Başka bir deyişle söylemek gerekirse Halkçılık ile Türk toplumunda siyasal anlamda demokrasinin gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Atatürk'e göre, Türkiye'deki sınıflar arasındaki ayrım, Batı'da olduğu gibi çok derin değildi ve bu farklılaşmalar, Halkçılık ilkesi doğrultusunda izlenecek bir politika ile ortadan kaldırılabilir, çalışma grupları arasında sosyal bir denge oluşturulabilirdi (Özbudun, 1986: 56-57).

1930 yılına gelindiği zaman ise dünyada büyük bir ekonomik bunalım yaşanmakta idi. Bu bunalımın etkileri sınırlı ölçülerde de olsa, Türkiye'de de görülmekte idi. Başbakan İsmet Paşa Hükümeti, ekonomik sorunlara çözüm getiremediği gerekçesiyle sert eleştirilerle karşı karşıya kalmış, bu eleştirilerin bir bölümü de eski Başbakan ve Atatürk'ün yakın arkadaşı olup, o sıralarda da Paris Büyükelçiliği görevinden yeni dönen Ali Fethi (Okyar)'dan gelmişti (Albayrak, 1999: 122). Bu ekonomik krizin yarattığı sıkıntılar ve Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) içinde bazı milletvekillerinin siyasal nüfuzlarını kötüye kullandıkları yolundaki iddialar, Atatürk'ün bu arkadaşına bir muhalefet partisi kurdurmak konusundaki ısrarları, 12 Ağustos 1930 tarihinde Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın doğuşunda etkili olmuştur (Albayrak, 1999: 121-122).

Atatürk, yakın arkadaşı Fethi Bey'e kurdurduğu bu partiye önemli katkılarda bulunurken; Serbest Cumhuriyet Partisi (SCF)'nin liberal ve Cumhuriyet Halk Fırkası'nın solunda yer almasını, laiklik ilkesini benimsemesini öngörmüştür (Okyar, 1978: 16). Ayrıca bu partinin programında özel girişimi ön plana çıkaran 5. maddesine de bir ek yaparak, "kişilerin gücünün yetmediği işlerde devletin doğrudan girişimde bulunması" yolunda bir ek yapmakla kalmamış, programın 11 maddesini de bizzat kendisi belirlemiştir. SCF Programının 11. maddesine göre, "*siyasi hakların Türk kadınına verilmesi*" öngörülmekteydi (Okyar, 1978: 56-59). Atatürk, kız kardeşi Makbule (Atadan)'ı yeni kurulan partiye üye yazdırmakla kalmamış (Okyar, 1978: 41), yakın arkadaşı olan güvendiği bazı CHF'li milletvekillerinin de bu partiye geçmelerini, böylelikle SCF'nin TBMM'nde temsil edilmesini sağlamıştır (Yetkin, 1982: 56). Ekonomik ve siyasal anlamda liberal bir parti olarak ortaya çıkan SCF, özellikle Batı Anadolu'da büyük gelişme göstermiş, 1930 yılında yapılan tek dereceli belediye seçimlerinde 502 seçim bölgesinden 31'inde seçimi kazanmayı başarmıştır (Yetkin, 1982: 191). Seçimlerden sonra Parti Genel Başkanı Fethi Bey'in, CHF'li İçişleri Bakanı Şükrü Kaya hakkında bir gensoru önergesi vermesi, Mecliste sert eleştirilerin yapılmasına neden olmuştur. Belediye

seçimleri öncesinde de bu partinin İzmir mitingine büyük bir katılım olmuş ve mitingde çıkan olaylarda bazı kişiler Başbakan İsmet Paşa'ya hakaretler yağdırmış, şapka başta olmak üzere bazı yeniliklere olan tepkilerini açıkça ortaya koymuşlardı (İnönü, 1987: 227-228). Miting sonrasında Fethi Bey ile bir görüşme yapan Cumhurbaşkanı Atatürk, gelişen olaylar karşısında CHF Genel Başkanı olarak daha önce tarafsız davranacağı yolundaki sözünün artık geçerli olamayacağını ve partisinin genel başkanı gibi hareket edeceğini açıklamış, bunun üzerine de Fethi Bey partilerinin “*siyasi sahada kendisiyle (Atatürk ile) karşı karşıya gelemeyeceğini*” söylemiştir (Okyar, 1990: 522-523). Bu gelişme üzerine SCF Genel Başkanı Fethi Okyar ile Parti Genel Sekreteri Nuri Conker, 16 Kasım 1930 tarihinde, İçişleri Bakanlığı'na bir dilekçe ile başvurarak, partilerini kapattıklarını duyurmuşlar (Okyar, 1978: 83), böylelikle Cumhuriyet tarihindeki ikinci çok partili deneme de amacına ulaşmadan son bulmuştur.

Bu başarısız denemeden Atatürk'ün çıkardığı sonuç, Devrim ile toplumun halkın çıkarına olmak üzere çok sayıda yenilikler yapılmıştı ancak, bu yeniliklerin halk tarafından yeteri kadar benimsenmediği, özellikle ekonomik uygulamaların yetersiz kaldığı ve bu konuda önemli adımların atılmasının zorunlu olduğu yolundaydı. Bunun en açık kanıtı da CHF'nin, ekonomik bağlamda 1931 yılından itibaren hızla devletçiliğe geçmiş olmasıdır. Siyasi olarak da Kemalizm'in düşünsel yapısını halka daha iyi anlatabilecek, siyasi kültürü yaygınlaştıracak, partiye sadık bireyler yetiştirecek, eğitimli, aydın bir kuşağın yetiştirilmesi geçeceğinin anlaşılması olmuştur. Kurulması planlanan bu örgüt CHF'nin bir gençlik örgütü gibi çalışacak ve gelecekte partinin temelini oluşturacak, Türk Devrimine bağlı bireyler yetiştirecekti. Bu gerçekleştirilemezse, Türk Devrimi ve siyasi rejim tehlikeye girebilirdi. İşte bu kaygı ve anlayış Halkevleri'nin kuruluşu düşüncesinin temelini oluşturmuştur.

Halkevleri kurulmadan önce; İkinci Meşrutiyet dönemi ürünü olan ve yeni geliştirilen Türk Tarih Tezi'ne aykırı bir kültür politikası izleyen Türk Ocakları'nın 10 Nisan 1931 tarihinde yapılan son kurultayında kapatılarak (Ertan, 1994: 14), mallarının CHF'ye devredilmesi uygun görülmüştür (Yetkin, 1983: 52). 19 Şubat 1932 tarihinde ise Ankara'da Türk Ocağı binasında, 10 Mayıs 1931 tarihinde toplanan CHF Kurultay'ı kararına uygun olarak, Halkevleri'nin açılmasına karar verilmiştir (Turan, 1996: 85).

Halkevleri'nin amacı; Halkevleri Talimatnamesinde şöyle açıklanmıştır,

“Fırkamız, rehberliğiyle kurtardığı vatani, siyasi, içtimaî ve iktisadî derin ve sağlam temeller üzerinde yükseltmek karar ve azmindedir...Cumhuriyet ve İnkılâp esaslarını bütün ruhlara ve fikirlere hâkim ve mukaddes iman şartları halinde perçinlemek vazife ve mecburiyeti karşısındayız...”

Milletlerin hayat yolunda yürüyüş kudreti ve sürati sarfedilen terbiye ve irşat emeğiyle mütenasip ve mütevazidir. Fırkamızın program temelleri; Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Devletçilik, Halkçılık, Laiklik ve İnkılâpçılıktır. Programımızı ana temel ve prensiplerin hakimiyeti ve ebedileşmesi için bu vasıflarda kuvvetli vatandaşların yetiştirilmesini, millî seciyenin Türk tarihinin ilham ettiği derecelere çıkmasını, güzel sanatların yükseltilmesini, millî kültürün ilmî hareket ve faaliyetlerin kuvvetlendirilmesini ehemmiyetli vasıtalar olarak tesbit ve irşat eder. Bu esas ve vasıtaların hepsi birden medeniyet yolunda Türklüğün kaybettiği uzun yılları cesur, atılgan ve yorulmaz hamlelerle kazanacak nesiller yetiştirmeyi, medeniyet sahasında Türk'ün tabii meziyet ve kabiliyetleriyle mütenasip şerefli mevkiini tekrar almasını istihdaf (hedefler) eyler. Halkevlerinin gayesi bu uğurda çalışacak mefkûreci(ülkü) vatandaşlar için toplayıcı ve birleştirici yurtlar olmaktır.” (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 3-5).

Kısaca söylemek gerekirse, yukarıdaki tanımlamadan da anlaşılacağı gibi, Halkevleri'nin amacı;

“Türk Devrimi'nin bütün ilkelerini bütün ruhlara ve fikirlere egemen ve kutsal bir iman şartları halinde perçinleyecek, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın temeli olan altı ilkenin egemen olmasını ve sonsuzlaştırılmasını, millî karakterin, Türk tarihinin, güzel sanatların, millî kültürün ve bilimsel çalışmaların güçlendirilmesini sağlayacak “ÜLKÜCÜ” yurttaşların” yetiştirilmesi idi (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 5).

Bu çalışmada konumuzu oluşturan “ÜLKÜ DERGİSİ” nin de bu adı almasında, yukarıda verilen tanımın etkili olduğu söylenebilir. Çünkü, ÜLKÜ, kısa, kulağa hoş gelmekle kalmayıp, aynı zamanda, *insanı umut içinde yaşatan, ruhunu güçlü tutan, her vakit erişilemeyen yüce dilek, mefkûre, ideal*“(Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, 1982: 822) anlamına geldiği için, amacı iyi anlatan, daha da ötesi öz Türkçe bir sözcüktü. Bu beklentiyi M. Kemal (Atatürk) Ülkü Dergisi'nin Birinci sayısına imzaladığı anı fotoğrafında şöyle dile getirecekti;

“Ülkü'den öz ülkümüzü yayma yolunda kutlu verimler beklerim.” (Ülkü, 1933: 2).

Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreteri Recep (Peker) de Ülkü'nün ilk sayısında yazdığı “Ülkü Neden Çıkıyor” başlıklı yazısında, “Bu derginin, büyük davaya inananların, buna Türk Cemiyetini inandırmak, toplu ve heyecanlı bir millet kütlesi yaratmak ...” amacıyla çıktığını (Ülkü, 1, Şubat 1933) yazmıştı.

Kısaca söylemek gerekirse, Ülkü Dergisi bu siyasi, kültürel, ekonomik koşullarda ve sözü edilen nedenlerden dolayı, büyük beklentilerle yayın hayatına başlamıştır.

2. ÜLKÜ DERGİSİ'ndeki Yazıların Temel Konuları:

Birinci bölümde de açıklanmaya çalışıldığı gibi, Ülkü Dergisi'nin yayın politikasının temel amacı; Türk toplumunun, Türk Devrimi ve onun temelini oluşturan Kemalizm (Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Lâiklik, Devletçilik ve Devrimcilik) konusunda bilinçlendirilmesi ve aydınlatılmasıdır. Başka bir deyişle, Kemalizm'in öngördüğü resmî ideolojinin halka benimsettirilmesidir. Böylelikle halka yapılan yeniliklerin benimsetilmesi ile siyasi rejime daha çok bağlanması amaçlanmıştır. Bu bakımdan Halkevleri'nin, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın bir gençlik örgütü olduğu, Ülkü Dergisi'ni de bu örgütün yayın organı olduğu gerçeği gözden uzak tutulamaz. Bunun içindir ki, Halkevleri gençler açısından yalnızca siyasi eğitimin verildiği kurumlar olarak tasarlanmamış, fakat aynı zamanda kültür, eğitim, spor, eğlence, görsel sanatları geliştirme ve tanıtma merkezleri olarak yapılandırılmıştır. Bu amaçlara hizmet etmesi öngörülen Halkevleri'ndeki çalışmalar dokuz şubeye ayrılmıştı. Bu şubeler sırasıyla;

1. Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi,
2. Güzel Sanatlar,
3. Temsil (tiyatro, piyes) “
4. Spor,
5. İçtimaî (sosyal) Yardım “
6. Halk Dershaneleri ve Kurslar “
7. Kütüphane ve Yayın
8. Köycüler “
9. Müze ve Sergi (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 6).

Halkevleri'nin yayın organı olan Ülkü Dergisi'nin de yukarıdaki bu dokuz alanda yapılan çalışmaları ve araştırmaları konu aldığını anlaşılmaktadır. Ülkü Dergisi'nde bu konuların yanı sıra; felsefe alanında, tarım teknikleri konusunda ve halkın toplumsal ve ekonomik yaşamına katkısı olacak öteki alanlarda da önemli yazıların çıktığı görülmektedir. Bu yazılarda öz Türkçe'ye önem verilmesine, cümlelerin anlaşılır ve kısa olmasına özen gösterilmesi istenmekteydi. Ülkü Dergisi'ndeki yazı konuları ve taşınması gereken nitelikleri şöyle sıralanmıştı;

“Edebiyat ve dil alanında; şiir, hikâye, roman, tasvir ve eleştiri dalında, Türkçe ya da başka dillerden çevrilmiş eserler. Özellikle millet ve vatan sevgisini, inkılâpçılık heyecanını kuvvetlendirecek eserler. Türk tarihinin büyük alanlarını yaşatan, Millî Mücadele'nin kahramanlarını anlatan, memleketin büyük şehirlerini kasabalarını anlatan, köylerin tabii

güzelliklerini tasvir ederek ayrı ayrı her köşesini tanıtan ve taassubun batıl inançların çirkinliklerini ve gülünçlüklerini ortaya koyan ahlâk yüksekliğini her sahada güzel örneklerle gösteren, halkçılık sevgisini aşıl原因 ve ruhları o büyük yola yönelten yazılar.

Aynı zamanda Halkevleri'nde temsil olunabilecek sahne eserleri.

Dili sadeleştirme, özleştirme yolunda denemeler, düşünceler.

Güzel sanatlar (Müzik, resim, heykeli, mimarlık). Halk müziğini derleme yollarını gösteren yazılar. Eski ve yeni halk müziğinden örnekler. Resim, heykel tarihi hakkında yazılar.

Tarih; Dünya tarihinde Türklerin önemini gösteren incelemeler. Türk tarihi konusundaki incelemeler, tercümeleler, derlemeler.

Felsefe; Devlet ve millet felsefeleri hakkında incelemeler.

Vatandaşlık hakkında haklarına, görev ve yetkilerine ait yazılar.

Yeni kanunların önemine ve halk yaşantısına ait, gelenek göreneklerine ait yazılar.

Ekonomi ve ziraat, ekonomik yapımız ve devletçiliğin hedeflerini gösteren yazılar.

Sanayinin durumu ve gelişmesine ait yazılar.

Şehir ekonomisi ve köy ekonomisi, ziraat ve kooperatifçiliğe ait yazılar.

Halkı eğitmek, askerlik, kadın hareketleri, fen bilgisi, tabiat bilgisi hakkında bilgi verici yazılar.

Spor, oyun ve eğlence, Türkler için sporun önemini anlatan, eski Türk sporları, yeni sporlar hakkında yazılar.

Köycülük, köycülüğün önemi, köylerden şehre göçün zararları hakkında yazılar.

Bibliyografi; Türk dilinde çıkan bütün eserleri tanıttacak Halkevleri haberleri, raporları, dünyadan haberler.” (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932: 10-21)

3. ÜLKÜ DERGİSİ'nin Yayın Politikası ve İktidar Karşısındaki Tutumu

Ülkü Dergisi'nin yazı politikası resmî ideoloji olarak benimsenen Kemalizm= Atatürkçü Düşünce ile tam bir paralellik göstermektedir. Hatta zaman zaman Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Başbakan İsmet İnönü, öteki Bakanların ve rejimin düşünsel yapısını oluşturmada katkıları olan bilim adamlarıyla, CHF ileri gelenlerinin yazılarının da Ülkü'de yayımlandığı dikkate alınacak olursa, bu durum kendiliğinden anlaşılabilir. Bu nedenle siyasi iktidarla derginin aykırı bir yanı bulunmamakta, daha doğru deyimle söylemek gerekirse Ülkü, resmî ideolojinin oluşturulmasına katkıda bulunmakla yetinmemekte, aynı zamanda bu ideolojinin sözcülüğünü ve savunuculuğunu da yapmaktadır. Derginin resmî ideolojiye ve ulusal kültüre katkıda bulunan kişi ve kuruluşların reklamlarını parasız yayımlaması da bu yaklaşımı doğrulamaktadır.

1930'lu yıllarda artık resmî ideoloji olan Kemalizm ile yapılan yenilikler büyük ölçüde tamamlanmış ve sıra bu ideolojinin kuramsal alt yapısının oluşturulmasına gelmişti. Hatta bu konuda ilk girişim, Kemalizm'in daha radikal bir yorumunu yapan ve Ülkü Dergisi'nden önce yayım hayatına atılan ve Kadrocular diye adlandırılan bir avuç aydından gelmişti. Bütünüyle Atatürk'ün dolayısıyla CHF'nin düşüncelerini tam olarak yansıtmayan bu hareket ve yayın organı olan Kadro Dergisi, bir ölçüde de olsa henüz oluşturulmayan resmî ideolojinin üstlenmesi gereken misyonu üstlenmeye aday olarak ortaya çıkmıştır. İşte bu gelişme, Kemalizm'in de kendi düşünce yapısını bir an önce oluşturması ve topluma benimsettirmesi konusunda adeta bir uyarı olmuştur. Halkevleri ve Ülkü Dergisi'nin aynı yıllarda ortaya çıkması, bir rastlantı sayılamaz. Daha açık bir dille söylemek gerekirse, CHF Genel Sekreteri Recep Peker'in "Devrim'in ideolojisini" doğrudan doğruya partiye bağlı bir yayın organı olan Ülkü'de oluşturmaya başlaması (Akşin, 1994-1995: 4-5) da bu gelişmelerin gözle görülür başka bir yanı olarak söylenebilir. Kadro Dergisi'nin Kemalizm'in düşünsel alt yapısının oluşturulmaya çalışıldığı bir süreçte daha çok sosyalizm akımının etkisinde kalan genç aydınlardan Şevket Süreyya Aydemir, Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, İsmail Hüsrev Tökin ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından çıkarılması gündeme getirilmişti. Bu girişimi CHF milletvekili ve yazar Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) CHP Parti Genel Sekreteri Recep Peker'e açtığı zaman, Peker bu işe pek sıcak bakmamış, Karaosmanoğlu'na dönerek; "Ne işe yarayacak sanki bu dergi?" ye sormuş;

Yakup Kadri Bey'in; "Kadro demek, bir partinin fikir kadrosu, öncü kadrosudur." yanıtını alınca da; "Bu vazife bizimdir, ben sana veremem" diyerek, itiraz etmiş ve gerekli izni vermemiş, ancak Yakup Kadri gerekli izni Mustafa Kemal (Atatürk)'den almayı başarmıştı (Uyar, 1997,182). Genç aydınların girişim ve düşüncelerine büyük önem veren Cumhurbaşkanı Atatürk, "Kadro'nun Türk milletine hâs meslek ve metodun millet ve memlekette teessüs ve inkişafına hizmet olduğunu" ifade ederek, bu girişimi desteklediğini belirtirmiş ve "Kadro'ya bu maksadında geniş muvaffakiyetler temenni ederim." (Kadro I, 1932: 9) diyerek, gençleri yüreklendirmişti.

Kadroculara göre: "Türk Devrimi, Dünya tarihi içinde o güne kadar eşi görülmemiş, müstesna bir yer kaplayan bir devrimdi." Bu devrim klasik devrimler gibi sınıfsal bir çelişkinin ürünü olmayıp, "sömürge ya da yarı sömürge durumundaki yoksul ülkeler arasındaki bir çelişkinin ürünü" idi (Boratav, 1974: 207). Kadroculara göre,

"Kemalizm ne sosyalizm ve ne de kapitalizme yönelecek" bu sistem "millî bir nitelik taşıyacak; kendi iç bünyesindeki sınıf çelişkilerine, kavgalarına yer vermeyecekti. Esasen sınıf

farkları çok derin olamayan bir toplumsal yapıda sınıfların nispi durumları donmuş olarak kalacak; bunların birbirleri aleyhine gelişmelerine imkân tanınmayacaktı..." (Boratav, 1974: 208).

Yine Kadroculara göre, "*Kemalizm; Komünist, Faşist, Liberal dünya görüşlerinden apayrı bir şekilde sistemleştirilerek*" (Tör, 1980: 13-14) kendisine özgün nitelikleri ortaya konmalıydı. Kadrocuların sınıfsal yaklaşımlarının, büyük ölçüde Atatürk'ün sınıf yaklaşımı ve bakış açısı ile uyum içinde olduğu söylenebilir.

Öte yandan Ülkü Dergisi yayınlanmaya başladıktan hemen sonra CHF Genel Sekreterliği, parti örgütüne 9 Mart 1933 tarihinde gönderdiği yazıda;

"Cumhuriyet Halk Fırkası Umumi İdare Heyeti kararı ile Ankara'da Ülkü adlı bir kültür mecmuası neşrine başlamıştır. Mecmua, Cumhuriyet Halk Fırkası prensiplerine uymayan ve bu prensiplerin aksini yaymak maksadı ile yazılan yazıları almayacaktır." Ülkü" bu esas içinde memleketin bütün, yazan okuyan ve düşünenleri arasında fikir ve heyecan bağı olacaktır." (Uyar, 1997: 184-185) denilmekte idi.

Bu yazı da Ülkü'nün yayın politikasını açıkça ortaya koymak bakımından büyük bir önem taşımaktadır.

Kemalist ideoloji veya Atatürkçülük olarak bilinen düşünce sisteminin, tarihsel süreç içinde ortaya çıkan katı dogmatik düşüncelerden ayrılan en önemli yanlarından biri, bu düşünce sisteminin daha esnek olması, yani toplumsal gelişmeleri kabul ederek, değişen koşullara göre toplumun ve kurumların yenden yapılanmasını kabul etmesidir. Başka bir deyişle Kemalizm'de "*değişmeyen tek şey, değişimdir*" anlayışı temeldir. İsmet Giritli'nin deyişiyle;

"Kemalizm bir çağdaşlaşma –modernleşme-yenileşme-Batılılaşma ideolojisidir. Gerçekte Kemalizm, Niyazi Berkes'in doğru deyişiyle, iki yüz yıldan beri başlatılan modernleşme akımının doğru yolunu bulması ve ona yönelmesidir. Bu nedenle, bu büyük ideolojiyi Batı'nın Monist ideolojilerinden birine sokmak mümkün değildir. Zira Kemalizm; Pragmatizm, Pozitivizm ve Realizmi de içeren bir Plüralizm'dir." (Giritli, 1981: 7).

Bizzat Türk Devrimi'nin Mimarı Atatürk de Kemalizm'in doğmalardan oluşmadığını ifade ederken şunları söylemişti;

"Ben mânevi miras olarak hiçbir nas-ı katı, hiçbir doğma hiçbir donmuş kalıplar v.s. bırakmıyorum. Benim mânevi mirasım ilim ve akıldır. Zaman süratle dönüyor. Böyle bir dünyada asla değişmeyecek hükümler getirildiğini iddia etmek, aklın ve ilmin inkişafını inkâr etmek olur. Benden sonra beni benimsemek isteyenler, bu temel mihfere üzerinde akıl ve ilmin rehberliğini kabul ederlerse mânevi mirasçılarım olurlar." (Giritli, 1980: 13).

Kemalist ideolojinin temelini oluşturan ve yukarıdaki genel niteliklere sahip olan altı ilkenin ilk üçü; Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık ve Lâiklik CHF'nin 1927'de yapılan İkinci Büyük Kurultayı'nda parti programına alınmıştı (Tunçay, 1981: 382). Devletçilik ve İnkılâpçılık ilkeleri ise bu partinin 1931 yılındaki Üçüncü Büyük Kurultayı'nda, parti programına eklenmiştir (Tunçay, 1981: 448). 1935'teki Dördüncü Büyük Kurultay da ise bu ilkelerin en son tanımlarını yaparak (*Kamâlizm= Kemalizm*” adı ile parti programında yer almıştır (CHP ,1935: 77-78). Resmî ideolojinin siyasal örgütü durumunda olan CHF'nin programında yer alan bu altı ilke, 5 Şubat 1937 tarihinde Anayasa'nın ikinci maddesinde de yer alarak “*Anayasal bir nitelik*” kazanmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1937: 72).

Atatürk'ün bu ilkelerini doktriner bir anlayışla dogmatik biçimde kuramlaştırmayışının nedenlerinden birisi de O'nun “*Düşüncelerinin bazı tarihsel olaylara tepki oluşturmasına*”, ikincisi de “*Doktrin ve ideolojilere karşı ön yargılara sahip olmasına bağlanabilir.*” (Ertan, 1997: 7).

3.1. Ülkü'nün Ekonomik Konulardaki Temel Görüşleri:

Ülkü'nün ekonomik konulardaki görüşleri, devletin resmî ideolojisini yansıtan devletçilik olmuştur. 1931 yılında CHF'nin programına alınan devletçilik şöyle tanımlanmıştı; “Bizim takip ettiğimiz devletçilik, ferdi mesai ve faaliyeti esas tutmakla beraber, mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete (bayındırlığa) erdirmek için milletin umumî ve yüksek menfaatlerinin icap ettirdiği işlerde -bilhassa iktisadî sahada- Devleti fiilen alâkadar etmektedir.” (Afetinan, 1969: 49; Tunçay, 1981: 448).

Ancak bu ilke, 1935 yılında yapılan Dördüncü CHF Kurultayı'nda şöyle tanımlanacaktı; “Özel kınav ve çalışma esas olmakla beraber, imkân olduğu kadar az zaman içinde ulusumuzu genliğe ve yurdu bayındırlığa erdirmek için, genel ve yüksek asıgıların gerektirdiği işlerde, hele ekonomik alanda, Devleti fiiliğ surette ilgilendirmek başlıca esaslarımızdandır” (CHP, 1935: 78).

Bu iki tanım arasındaki en büyük farklılık, o yıllarda henüz kullanımı yaygınlaşmamış öz Türkçe sözcüklerin kullanılmasından ibarettir. İçerik açısından bu tanımlarda bir farklılık söz konusu değildir.

Bu konuda çıkan ve özellikle CHF ileri gelenlerini ve ideologlarının yazdıkları yazılarda; devletçilik uygulamasının nedenleri, devletçiliğin uygulamadaki şekli ve bu uygulamanın yararları üzerinde durularak, özellikle liberal politikalar eleştirilmekte idi. Liberalizme sert eleştiriler yöneltenlerin başında; CHF Genel Sekreteri Recep Peker ile

Ülkü'nün uzun süre imtiyaz sahipliğini üstlenen ve “Köycülük” politikasının mimarlarından olan Nusret Kemal Köymen'dir.

Yine liberalizme sert eleştiriler yöneltenler arasında yer alan Köymen'e göre,

“Liberal iktisat denen ticarete, ferdi kâr ve hürriyet rejimi, yaptığı hatalar uzun gidişte tabiat ve cemiyet kanunlarının silsilesi ile düzeltilse bile, medeniyet yolunda kaybedilen zaman ve birçok emeğin ve birikmiş servetin heba olması bakımından çok zıyanlıdır... Bu hakikatlerin birçok acı tecrübeden sonra anlaşılması olmalıdır ki, son senelerde bütün ileri memleketlerde plânlı ve devletçi iktisat görüşünü kuvvetlendirmiştir.” (Köymen, Ülkü, 3/13, 1934: 16).

Recep Peker ise liberalizmi eleştirmek konusunda çok daha da ileri giderek, liberalizmi;” insanlığın *bugünkü derterinin yüzde ellisinin bir nedeni olarak*” görmekte ve şu eleştiride bulunmakta idi;

“Liberal devlet tipi bir müddet sonra birçok bakımlardan tefessüh ediyor (çürüyor). Bu tipin bir devlet işlerini kurucu ve işletici kıymeti azalıp bozuluyor. Gerek liberal ekonomik hayattaki düzensizlikten gerek liberal devletin iç hayatındaki anarşik vaziyetten ve devlet işlerini yürütemeyecek derecede bozulmasından dolayı, liberal devlet tipi aleyhine yer yer reaksiyonlar husule geliyor...Ekonomik liberalizmin kâr ihtirası, işçiyi, müstehliki ve müstahsili ezmeyen bir ölçüde tutulsaydı, beşeriyetin bugünkü sınıf kavgalarının büyük bir kısmına mahal kalmazdı.” (Peker, 1984; Peker vd., 1997, 259).

Ülkü'nün önde gelen yazarlarından Aydoslu Sait de “*Milliyetçi ve Taazzuvcu (organlaşmış) İktisat*” başlıklı yazısında; Türkiye için devletçiliğin daha uygun bir ekonomik düzen olduğu nu savunarak, böyle “bir iktisat sisteminin daha verimli olacağını öne sürmekte, liberalizmi eleştirmekte; “*İktisadî sahada ferdiyetçiliğin tezahürü olan liberalizm, her gün gerilemektedir. Bu gerilemek değil, hatta umumi bir iflastır.*” (Aydoslu, Ülkü,1/4, Mayıs 1933: 279-282) şeklinde bir yorumda bulunmakta idi.

Necmeddin Sadık ise “*Buhranın Sebepleri ve Türkiye’de Devletçilik*” başlıklı

Yazısında;1929’da başlayan dünya ekonomik buhranının nedenleri üzerinde durduktan sonra, Türkiye’de uygulanan devletçilik hakkında şu yorumda bulunmaktaydı;

“Dünyanın gidişinde ve sıkıntısında âmil olan bu hadiselere bakarak, Türkiye’de endüstri kurarken bu yanlışlıklara düşmeyeceğiz. Bunun içindir ki, Türkiye’de büyük endüstri devletindir. Devlet, fabrikalarının kazancını şahsî sermayelere dağıtamaz, işçinin “satın alma” kabiliyetini azaltamaz, istihali memleketin kendi ihtiyacına göre düzeltir. Endüstri, şahsî sermaye elinde dünyanın başına bela oldu. Devletçi bir politika, Türkiye’yi ’u acı denemelerden koruyacaktır.” (Sadık, Ülkü, 5/30, Ağustos 1935: 401-402).

Türkiye’de devletçilik uygulamasını öven ve liberalizme sert eleştirilerde bulunan bu tür yazıların, Ülkü’nün birçok sayılarında görmek olasıdır. Bu yazılardan da anlaşılacağı gibi, Türkiye’de 1930’lu yıllarda liberalizme olan güvensizlik doruk noktasına ulaşmış bulunuyordu.

3.2. Ülkü’nün Toplumsal ve Kültürel Konulardaki Temel Görüşleri:

Ülkü’nün toplumsal konulardaki yazılarında da dönemin resmî ideolojisinin esintilerini görmekteyiz. Bu ideolojiye uygun olarak Ülkü’nün toplumsal politikasının “*Halkçılık*” olduğu bilinen bir gerçektir. Zira, Cumhuriyet Halk Fırkası’nın bir yan örgütü olarak kurulan Halkevleri’nin sahip olduğu konum, Ülkü’nün ne gibi bir sorumluluk ve görevle yükümlü olduğunu anlamak bakımından önemlidir.

Halkçılık ilkesi, 1930’lu yılların en çok üzerinde durulan ve önem verilen ilkelerin başında gelmiştir. Bu ilke Ülkü’de de sık sık üzerinde durulan ve açıklanan konulardan biri olmuştur. Çünkü, yukarıda da dile getirildiği gibi, o yılların Türkiye’inde CHF yönetimi bir sınıf çatışması oluşmasından derin bir endişe duymakta ve bunun önüne geçebilmek için, Halkçılık ve Devletçilik ilkelerini, büyük bir özenle uygulamakla bu sorunun üstesinden gelinebileceğine inanmakta idi. CHF Genel Sekreteri Recep Peker’in yukarıda dile getirilen kaygıları, bunun en açık kanıtı olarak gösterilebilir.

Halkçılık konusunda, Ülkü’nün önde gelen yazarı ve Türkiye’de “*Köycülük*” düşüncesinin kuramcısı olarak söyleyebileceğimiz Nusret Köymen, “*Halkçılık*” başlıklı yazısında; “*halk*” kavramından, Türkiye’de büyük çoğunluğu oluşturan kitleyi kastettiğini belirttikten sonra, görüşlerini aşağıdaki yaklaşımla açıkça ortaya koymuştu;

“...Halk dediğimiz zaman, beynelmilel bir sınıf aklımıza gelmez, Türkiye hudutları içinde yaşayan on yedi milyon insan arasından on beş milyon halis Türkü, bir milyon yüksek tabakaya, iki milyon aşağı tabakaya ayırırsak, on iki milyonluk büyük ekseriyeti gelir. Müşterek vasıfları iyice billûrlaştırabilmek için, bu on iki milyon halk içinden iki milyonunu da şehir halkına ayıralım. Bu suretle Türkiye’de halk dediğimiz zaman, kastettiğimiz şey on milyon Türk köylümüz oluyor.” (Kemal, Ülkü, 1/3, Nisan 1933: 185-190).

Aynı yazısında daha da ileri giden Köymen, Kemalizm’in altı ilkesi arasında en önemli ilkenin “*Halkçılık*” olduğunu vurgularken de “*Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Milliyetçilik, Devletçilik, Laiklik. Bu beş esası bir tekinde hûlasa etmek istiyorsak, üzerinde duracağımız kelime “Halkçılık” olacaktır.*” (Kemal, Ülkü, 1/3, Nisan 1933: 187) diyordu.

Köymen bu yazısında ilginç bir saptama yaparak, görüşlerini şöyle sürdürüyor ve bir de öngöründe bulunuyordu;

“Dünyanın gelecek idare şekli ne komünizm ne de faşizmdir. Bu iki rejim de dünyaya birçok yeni ve değerli görüşler kazandırmakla beraber, beşeriyete pahalıya mal olan iki büyük ve uzun tecrübe olarak tarihe karışıp gidecektir. Diğer taraftan Türkiye, ikisinden de ayrı, yepyeni bir rejimi sağlam adımlarla kurmaktadır; Halkçılık.” (Nusret Kemal, Ülkü, 1/3, Nisan 1933: 190).

Köycülük düşüncesinin Türkiye’deki kuramcısı ve 1930’lardaki en ateşli savunucusu olan Köymen, “*Köycülük Esasları*” başlıklı bir başka yazısında da bu düşüncenin amaçlarını açıklarken;

“Köycülüğün gayesi, iktisaden müstakil köylü aileler vücuda getirmek olmalıdır. Bir memleketin en büyük kuvvetini iktisaden müstakil köy aileleri teşkil edebilir. Bir köy ailesinin iktisaden müstakil olabilmesi için, evine, ev halkının yiyeceğini ve giyeceğini temin edecek toprak, hayvan ve vesaite sahip olması lazımdır.” (Nusret Kemal, Ülkü, 4/20, Birinci Teşrin (Kasım) 1934: 145-153). görüşünü savunmakta idi.

Kısaca söylemek gerekirse, “*Halkçılık*” ilkesi ve “*Köycülük*” düşüncesi bu döneme damgasını vuran önemli iki görüş olarak Ülkü’de sık sık yer almış bu konuda incelemelere yer verilmiş ve geniş halk kesimlerine, siyasal rejimin halkın yanında olduğu konusunda bir mesaj verilmek istenmiştir.

Yine bu dönemde üzerinde durulan konulardan biri de lâik bir toplum yaratma çabaları olmuştur. Başka bir deyişle, CHF’nin programında yer alan ve uygulamada büyük bir özen gösterilen Lâiklik ilkesi, Menemen Olayı örneğinde görüldüğü gibi, karşı devrimci hareketler nedeniyle, sürekli olarak gündemde tutulmuş, halkın din konusunda aydınlatılmasına özel bir önem verilmiştir.

Ülkü’nün “*Lâiklik*” anlayışı da doğal olarak, CHF’ nin programına ve görüşlerine uygun bir çizgide seyretmiştir. Bu konuda Ülkü’de yayımlanan “*Lâyik Ne Demektir?*” başlıklı yazısında Necmeddin Sadık, şu görüşleri savunuyordu ki, bunlar bütünüyle CHF’nin programında yer alan “*Lâiklik*” tanımında da yer almıştı. Sadık’a göre,

“Lâik devlet her ferdi, kendi dininde, itikadında hür bırakan insan veya devlet demektir. Lâik olmayan insan veya devlet ise Allah ile kul arasına, din namına girerek, fikirde, ilimde, ahlâkta, kanunda, idarede, hatta fertlerin hususî ve umumî muamelât ve münasebetlerinde daima hep dini nasların ahkâmını tatbik etmek isteyen insan veya devlettir. Lâik devlet, fertlerin dinine karışmayan, vatandaşları, dini itikat ve ibadetlerinde tamamen serbest bırakan, Allah ile kul arasında mutavassıt ve tufeyli bir sınıf tanımayan devlet demektir.

Lâik devlet, memleketi idare etmek için hazırladığı kanunları, yalnız memleketin ve milletin medeni ihtiyaçlarına, asrın zaruretlerine göre tanzim eder. Bu kanunların ve nizamların tanziminde, yalnız müsbet düşünceden, ilimden ilham alır. Dini ahkâm ile asla mukayyet olamaz. Dini vicdanlara terk etmiştir. Onu, fertlerin, hususî ve mukaddes malikânesi addeder. Oraya müdahale, din namına değil, sırf vicdan hürriyeti namına memnudur. “(Sadık, Ülkü, 2/11, Birinci Kânûn (Ocak) 1933: 370-377).

Sadık, yukarıda açıkladığı bu görüşlerin, CHF'nin lâiklik anlayışına ve evrensel lâiklik anlayışına uygun olduğunu savunmakta idi.

3.3. Ülkü'nün Siyasal Konulardaki Temel Görüşleri:

Ülkü'nün siyasal görüşleri, doğal olarak, CHF'nin siyasal çizgisindedir. Başka bir deyişle, yukarıda açıklamaya çalıştığımız ve 1931 yılında CHF Programı'nda da yer alan Halkçılık ve Cumhuriyetçilik anlayışı, Ülkü'nün temel siyasal görüşü olarak savunulmaktadır.

Ülkü, Cumhuriyet Halk Fırkası Programı'nda tanımlanan Cumhuriyetçilik ilkesini aynen benimsemiştir. Bu ilke parti programında şöyle tanımlanmıştır;

“Cumhuriyetçilik; cumhuriyetin millî hâkimiyet mefkûresini en iyi ve en emin surette temsil ve tatbik eder devlet şekli olduğuna kânidir. Fırka bu sarsılmaz kanaatle cumhuriyeti tehlikeye karşı her vasıta ile müdafaa eder.” (Tunçay, 1981: 448).

Ülkü'de, Cumhuriyet ve cumhuriyetçilik konusunda özel anlamda çok sayıda yazının yer almaması, bu ilkenin anlamının tartışma konusu bile yapılamayacağına açık bir kanıt sayılabilir.

4. ÜLKÜ Dergisi'nin Kapatılması

1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi'nin siyasal ve maddî konulardaki varlıklarını gözlem altına almıştı. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bir gençlik örgütü gibi çalışan Halkevleri de dikkati çeken bu kurumların başında geliyordu. Çünkü, 1950 yılına geldiği zaman Halkevleri'nin sayısı 487'yi; Halk Okuma Odaları'nın sayısı 4.327'yi; bu kurumlara bağlı kitaplık sayısı da 4.890'ı bulmuştu. (Gedikoğlu, 1978: 122). Türkiye genelinde böylesine yaygın ve etkin bir örgütlenme içinde olan Halkevleri ve yan kuruluşları, yeni iktidar için siyasal bağlamda bir rakip hatta tehlike gibi algılanmıştı.

Oysa Demokrat Parti'nin muhalefet yıllarında, D.P. Genel Başkanı Celâl Bayar, Sivas İl Kongresi'nde yaptığı konuşmada;

“Halkevleri, kültür müesseseleridir. Tıpkı selefi Türk Ocakları gibi...Halkevleri, yine kültür müessesesi halinde kalmalı ve her vatandaş, oradan istifade etmek hakkına sahip

olmalıdır. Yahut da muhtelif siyasi teşekküller zaman zaman buradan istifade edebilmelidir.” (Haz: Sevgen, 1951,178) demişti.

Ancak D.P. iktidara geldikten sonra, bu partinin başta Başbakan Adnan Menderes olmak üzere bazı ileri gelenleri, Halkevleri ve bağlı kuruluşları kendi iktidarları için bir tehdit olarak değerlendirdiklerinden, bu kuruluşların kapatılması ve mal varlıklarının hazineye aktarılması için gerekli çalışmaların başlatılmasına karara vermişlerdir. Bu amacı sağlamaya yönelik yasa tasarısı, hızlı bir şekilde hazırlandıktan sonra, 8 Ağustos 1951 tarihinde TBMM’de kabul edilerek,11 Ağustos’ta da Cumhurbaşkanı Celâl Bayar tarafından onaylanmıştır (Albayrak, 2004: 213).

5830 Sayılı Kanun olarak bilinen bu kanunun 3. maddesine göre, “Halkevi olarak kullanılan binaların devlet adına tescil edilmesi” ve “kanunla iade edilmesine karar verilen malların üç ay içinde (hazineye) geri verilmesi zorunluluğu getirilmekte” idi (Albayrak, 2004: 212).

Sonuç

Halkevleri, Türkiye Cumhuriyeti’nin ulus-devlet oluşum sürecinde Türk halkına siyasi, ekonomik ve toplumsal anlamda bilgi vermek, eğitmek amacıyla 1932 yılında Türk Ocakları’nın yerine kurulmuştur. Halkı aydınlatmak amacıyla dokuz ayrı dalda çalışma gösteren bu kurumlar, başta genel merkezin çıkardığı Ülkü Dergisi olmak üzere, birçok yayın yaparak; en üst düzeydeki aydınlarla, sıradan yurttaşları bir araya getirmiş, kırsal kesim ile kent arasında adeta bir köprü olmuş, Türk Devrimi’nin temel ilkelerini halka öğretmek konusunda esaslı çalışmalar yapmıştır. Ayrıca buralarda kurulan kitaplıklar halkın okur-yazarlık düzeyinin artırılması ve toplumun bilgilendirilmesi açısından önemli bir işleve sahip olmuştur.

Halkevleri,1945 yılında çok partili düzene geçildikten sonra, muhalefet tarafından CHP’nin bir gençlik örgütü gibi görülmeye başlanmıştır. Bu bakış açısı nedeniyle Halkevleri, 1950 yılında DP iktidara geldikten sonra, 5830 sayılı yasa ile mallarına el konularak bu kurumların varlığına son vermiştir. Bu gelişme sonucunda, yaklaşık otuz yıl boyunca Türk siyasi, kültürel ve toplumsal yaşamına damgasını vuran Halkevleri’nin yayın organı olan ÜLKÜ DERGİSİ de kapatılmıştır.

Kaynaklar

- Afetinan, A. (1969). Medeni bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ten yazdıklarım. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Akşin, S. (1994). "Bozkurt Peker'in devrim tarihi ders kitapları "Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, (1994-1995), 4-5, 233-244.
- Albayrak, M. (1999). Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihsel gelişimi. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Albayrak, M. (2004). Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Albayrak, Mustafa (1998). "Atatürkçü düşünce sistemi ve liberalizm", *Atatürk Yolu Dergisi*, 9/18, Kasım 1998, 89-121.
- Arar, İ. (1963). Atatürk'ün Halkçılık Programı, İstanbul: Burçak Yayınevi.
- Aslanapa, O. (1997). (Hazırlayan). Recep Peker, Mahmut Esat Bozkurt, Yusuf Kemal Tengirşek. 1933 Yılında İstanbul Üniversitesi'nde başlayan ilk inkılâp tarihi ders notları, 4. Baskı, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Atatürk, M. K. (1961). Söylev ve Demeçler, Cilt: I, 2. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Aydoslu Sait (1933). "Milliyetçi ve Taazzuvcu İktisat II", *Ülkü*, 1/4, 4 Mayıs 1933, 279-282.
- Boratav, K. (1974). 100 Soruda Türkiye'de Devletçilik. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- CHF, (1932). CHF Halkevleri Talimatnamesi, Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası. CHP, (1935). C.H.P. Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası (9-16 Mayıs 1935), Ankara: Ulus Basımevi, 1935.
- Ertan, T. F. (1994). Kadrocular ve Kadro Hareketi, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gedikoğlu, Ş. (1978). Kemalist Eğitim İlkeleri, İstanbul: Erdini Yayınevi.
- Giritli, İ. (1984). "Kemalist İdeoloji Ve Nitelikleri", Bildiriler, Tartışmalar, Türkiye İş Bankası Uluslararası ATATÜRK Sempozyumu (17-22 Mayıs 1981). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 289-291.
- Giritli, İ. (1988). Atatürkçülük İdeoloji, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Giritli, İ. (1981). Atatürk'ün doğumunun 100. Yıl Dönümünde Kemalist Devrim ve İdeolojisi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Yayınları. Halkevleri, Ülkü Dergisi, Sayı:1 Şubat 1933, 1-3.
- İnönü, İ. (1987). Hatıralar, 2.Kitap, Hazırlayan: Sabahattin Selek, Ankara: Bilgi Yayınevi. Kadro Dergisi, Aylık fikir mecmuası, (1978). Cilt: I. 1932. [Tıpkı basım]. (Yayına

- Hazırlayan: Cem Alpar), Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, 9.
- (Köymen), N. K. (1934). “Bizim plânımız”, Ülkü, 3/13, Mart 1934, 41-45.
- (Köymen), N. K. (1933). “Halkçılık”, Ülkü, 1/3, Nisan 1933, 185-190.
- (Köymen), N. K. (1934).” Köycülük esasları”, Ülkü, 4/20, Birinci teşrin 1934, 145-153.
- Necmeddin Sadık (1935). “Buhranın Sebepleri ve Türkiye’de Devletçilik”, Ülkü, 5/30, Ağustos 1935, 401-402.
- Necmeddin Sadık “Lâyik ne demektir?”, Ülkü, 2/11, Birinci Kânûn (Aralık)1933, 370-377.
- Okyar, A. F. (1978). Serbest Cumhuriyet Fırkası Nasıl Doğdu, Nasıl Feshedildi, İstanbul, b.y.y.
- Okyar, A. F. (1990). Üç Devirde Bir Adam, (Hazırlayan: Cemal Kutay), İstanbul: Tercüman Tarih Yayınları.
- Özbudun, E. (1986). “Atatürk ve Devlet Hayatı”, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi II, Atatürkçülük, Ankara Yüksek Öğretim Kurulu Yayınları,1986, 31-96.
- Peker, R. (1984). İnkılâp Dersleri. 4.baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sevgen, N. (Hazırlayan). (1951). Celâl Bayar diyor ki. 1920-1950. Nutuk-hitabe-beyanat-hاسبیhal. İstanbul: İstanbul Tan Matbaası.
- Tanilli, S. (1976). Anayasalar ve Siyasal Belgeler, İstanbul, b.y.y.
- Tör, V.N. (1980). Kemalizm’in Dramı. İstanbul: Erdini Yayınevi.
- Tunçay, M. (1981). Türkiye’de Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931). Ankara: Yurt Yayınları.
- Turan, Şerafettin (1996). Türk Devrim Tarihi, 3.Kitap, 2. Bölüm, Yeni Türkiye’nin Oluşumu, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu, (1982). Türkçe Sözlük, 6. Baskı. Ülkü maddesi. Ankara: TDK Yayınları.
- Uyar, H. (1997). “Resmî İdeoloji Ya Da Alternatif İdeoloji Oluşturmaya Yönelik İki Dergi: Ülkü ve Kadro Mecmualarının Karşılaştırmalı İçerik Analizi”, Toplum ve Bilim, Sayı: 74, 1997 Güz, 181-191.
- Yetkin, Ç. (1982). Serbest Cumhuriyet Fırkası olayı, İstanbul: Karacan Yayınları.
- Yetkin, Ç. (1983). Türkiye’de tek parti yönetimi (1930-1945), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınları.